

Hodnocení diplomové práce – oponentský posudek

Název práce: Otázka dispozic osobnosti k návykovému chování zrcadlená v artefaktech abstinentů

Autor: Sylvie Petrová

Diplomová práce obsahuje 83 stran, další strany jsou věnovány použité literatuře, obrazové příloze a abstraktu. Teoretická část je věnována arteterapii, psychoanalytické teorii závislosti, léčbě návykových nemocí, horizontům arteterapie v přestrukturování závislé osobnosti, praktičtější pojatá část je nazvána Praxe v poradně drogově závislých.

Již podtitul práce „horizonty arteterapie v indukci přestrukturování intrapsychického rozměru závislých“ klade otázky, co autorka míní onou indukcí přestrukturování intrapsychického rozměru. Vyjdeme – li z předpokladu, že slovo indukce je typ úsudku a metoda zkoumání, kdy se z jedinečných výsledků usuzuje na obecný závěr, vymezení arteterapie a možnosti jejího ovlivnění „intrapsychického rozměru“ závislých předpokládá spíše aplikaci obecných předpokladů na individuum (metodika), tedy spíše proces dedukce (o procesu přestrukturování prostřednictvím arteterapeutických metod uvažuje autorka v úvodu). Jinou možností (a snad i indukcí) by byla úvaha nad tím, jak změny v osobnosti klientů vedou k vymezení arteterapie jako oboru, či aplikace získaných poznatků na arteterapeutické postupy. Název diplomové práce mohl být tedy zvolen srozumitelněji a přesněji. Již v úvodu také autorka kritizuje úspěšnost psychiatrických léčebe, zde není jasné, co je jejím kritériem, navíc opomíjí vedle spekulací o doléčovacích zařízeních proměnné na straně klienta, což je, obzvláště při psychodynamicky orientované teoretické části, překvapivé. V úvodu (8) také autorka nejasně zaměňuje termíny psychiatrie a psychotherapie. Následně uvažuje o souvislostech pádu a vyhnání z ráje a poznamenání následujících generací utrpením, v oné události nachází autorka paralely s každodenním životem každého z nás a dokonce i drogovou problematikou (poučení, koncepce postupu uzdravení toxikomana). V práci by autorka chtěla problematiku toxikomanie a arteterapie integrovat do příběhu Stvoření, který hodlá aplikovat na problematiku závislého chování a „hledáním nových souvislostí dosáhnout jeho pochopení“ (9).

V úvodní teoretické části se autorka zabývá m.j. vymezením arteterapie, např. vůči vědním disciplínám, které k ní chovaly „nedůvěřivost“, kterou arteterapie „zlomila“ praxí (11). Úvaha o vlivu umění na člověka vede autorku až k citaci: „Člověk může většinou bez vážnějšího poškození přežít jakoukoliv stresovou nebo ohrožující situaci, má-li možnost jí ztvárnit, stvořit a sdělit druhým“, která je jistě přinejmenším velmi nadnesená. Zde také autorka uvádí, že arteterapeut má klientovi pomocí dešifrování obsahu artefaktu získat náhled na své nejhlubší vrstvy a facilitovat jeho proměnu. Toto vymezení

již však již spíše náleží do oblasti specializované psychoterapie a překračuje rámec arteterapie, která slouží jako metoda podpůrná, ambice arteterapeuta k restruktuaci osobnosti na základě arteterapeutických metod bez specializovaného psychoterapeutického vzdělání pak považuji přímo za rizikové. Arteterapii pak nelze srovnávat, jak to autorka činí na str. 17, s „jinými“ formami psychoterapie. Autorka následně v první kapitole poměrně uceleně a srozumitelně popisuje teoretická východiska arteterapie.

V další kapitole Psychoanalytické teorie závislosti je zmíněno, že orální stádium psychosexuálního vývoje bude jedním z opěrných bodů práce. Je zde také definován intrapsychický rozměr jako subjektivně koherentní soubor reprezentací a objektů vnějšího světa, včetně vlastní osoby, v dané mysli.

Poměrně kvalitně zpracována je kapitola o toxikomanii vycházející z definice MKN – 10, vytknout zde lze např. chybění citací k podpoře tezí např. o zvýšeném výskytu alkoholových a nealkoholových drog u mládeže v ČR.

V kapitole Osobnost a duševní struktury závislého autorka uvádí poněkud nový cíl práce, resp. jej redefinuje (26), tj. „hledání společných konkrétních (?) osobnostních charakteristik jedinců inklinujícím k patologické závislosti na toxických látkách včetně alkoholu, okrajově i na hrách“ (?). Zde se nelze zbavit dojmu, že si autorka klade, vzhledem k rozsahu práce, příliš značné nároky na uchopení specializované (psychologické) problematiky, nehledě na nepřesné definování cíle. Na str. 27 se objevuje opět odlišný cíl, „ukázat, že osobnost je možné v jemných nuancích terapeuticky formovat“. Autorka hodlá o závislostech pojednávat souhrnně, jelikož v nich shledává „neméně podobností“ (26).

Na str. 28 je uvedeno, že „hledáme – li společné rysy toxikomanů, musíme se omezit na čistě psychologické problémy, bez účinku toxického prostředí a pominout i sociologické aspekty toxikomanií“, toto tvrzení, které není opřeno o citaci považuji za nesprávné a neodpovídá např. trendu víceosé diagnostiky, oproti autorčině tvrzení není důležité zaměřit se jen na deskripci motivů, bez postižení sociálních souvislostí si lze diagnostickou a terapeutickou práci představit jen velmi obtížně. Dále necitované tvrzení – „toxikomanské chování je považováno za obvykle související se stavem nudy subjektu“ (29), zde již autorka redukuje i onu deskripci motivů, opomenuty jsou zde dále souvislosti neuropsychologické a neurobiologické.

V dalších kapitolách se v práci autorka zabývá psychodynamickými souvislostmi agresivního pudu a destruktivity, kapitoly jsou zajímavé, poutavé, citelně zde však chybí kritický pohled na značně redukcionistické pojetí, např. problematika depresí a.j.

Přehledné a komplexně pojaté jsou kapitoly o arteterapii. Opět je nutno poukázat, při nezpochybnitelné snaze postižení rozličných souvislostí, na autorčin, místy až příliš zjednodušující, pohled na problematiku duševní nemoci: „Každá duševní porucha je spojena s patologickým prožíváním času“ (57).

Kapitola Praxe v poradně drogově závislých se opět vrací k teoretickým otázkám, např. potenciál teologie v psychoterapii.

V kapitolách pojednávajících o tématech Bible autorka hledá paralely příběhu o Adamovi a Evě s profily toxikomanů, „je modelem touhy lidí, kteří chtějí být jako Bůh“, touží po uznání práv svobody (překlep) a připraví se o ní. Kapitola symbolika v postavě pouze demonstruje charakter celé práce. Vyčerpávající přehledné pojetí s neodůvodněnými zjednodušujícími výklady, které neodpovídají soudobému pojetí grafických projektivních metod: „Můžeme si být téměř jisti, že pokud autor maluje jednu postavu, promítá do ní celé své já“, kreslí sám sebe. Postižení psychologických rysů ve své komplexnosti pouze na základě kresebných projektivních metod není postačující. Autorka se pokouší dále základě rozboru 11 akvarelů demonstrovat psychologické rysy klientů: „... světlá zeleň, jenž je známkou emoční nezralosti, egocentričnosti, netaktnosti, lhavosti, příp. manipulaci naivitou“(74).

Celkové hodnocení práce se opírá jednak o nespornou invenci autorky, práce je rozsáhlá, doplněná zajímavými přílohami, formálně zdařilá. Velmi bych ocenil i vlastní propojenost s praktickou zkušeností s klienty se závislostí i zajímavý projekt. Její největší slabinou zůstává problematická metodologie, která z uvedených důvodů seriózněji neobstojí při komplexním postižení problematiky dispozic osobnosti k návykovému chování. Autorčin pohled je příliš zúžen psychodynamickým výkladem, chybí zde dostatečná kritičnost modelu, jakož i možností a limitů arteterapie jako takové, dále kritická diskuze nad zjištěnými výsledky, které balancují mezi kvalitativními a kvantitativními postupy aniž by přebíraly jejich výhody (fenomenologie klienta – statistická validita).

**Diplomovou práci doporučuji k obhajobě.
Navržené hodnocení: Velmi dobře.**

9.8.2006

Mgr. Radek Stehlík